

Župnija
in
božja pot
Device Marije v Puščavi.

Krajepisno - zgodovinske črtice.

Ponatis iz „Slov. Gospodarja.“

V MARIBORU 1881.

Založil župnijski urad v Puščavi. — Tiskal Janez Leon.

1. Puščava.

Od železniške postaje svetega Lovrenca na koroški železnici pelja cesta proti znožju košatega Pohorja skoz tesno grabo, po kateri prideš kraj Radolne v dobri četrtinki ure do župnijske in romarske cerkve Device Marije v Puščavi. Po tej kratki poti ti vedno doni na ušesa prijetno šumljanje ob kamenji in jezib peneče se vode, oči pa ti razveseljuje zelena šuma in od vseh strani visoko moleči vrhunci hribovja, dokler ne prideš do „puščavskih vrat“, od koder z ostrega nekoliko vzvišenega ovinka nagloma zagledaš cerkev Device Marije v Puščavi, dalje za njo pa ponosno vzdignene glave Pohorskih vrhov.

Pri puščavskih vratih — tako se pravi vzvišenemu ovinku na cesti, ker na obeh straneh ceste štrlite kvišku dve pečini — se začne graba nekoliko širiti v vedno večjo ravnino, ki leži med Pohorjem in Rotenbergom blizu uro hoda na dolgo in pol ure na široko. Tej planjavi se pravi v „Puščavi“, dasiravno kraj ni pust, ampak ima rodovitne njive, senožeti in sadunosnike. Najimenitniši kraj v Puščavi je trg sv. Lovrenca, dobro uro oddaljen od železnice, pa ga zdaj vendar imenujejo: sv. Lovrenc na koroški železnici. Zunaj trga sv. Lovrenca so prebivalci jako raztepeni po bližnjih hribih in dohli in dohajajo ali v župnijo sv. Lovrenca ali pa v župnijo Device Marije v Puščavi. Navadno se zdaj še le pri Devici Mariji pravi v „Puščavi“.

Po potoku Radolni ali Radomli, ki skoz Puščavo teče, reklo se je nekdej tukaj tudi v „Radomlah“, kar nam priča listina, s katero je grof Engelbert Sponheimski ob konci 11. stoletja ta kraj podaril samostanu sv. Pavla v Lavantinski dolini in ob enem pri kapeli sv. Lovrenca ustanovil majhen samostan, da bi nekoliko menihov ondi kot puščavniki Bogu služilo. *)

Ker je Puščava na desnem pobrežji Drave, ki je takrat mejo delala med Solnograško in Oglejsko nadškofijo, spadala je pod višjo cerkveno oblast Oglejskih očakov in pod župnijo Hočko. Ko je pa očak Bogomir proti koncu 12. stoletja kapelo sv. Lovrenca v Radimlah z desetino in župnijskimi pravicami daroval št. Paulskim, ustanovili so oni tu samostalno župnijo sv. Lovrenca, ki je segala od Lobnice do Velke (a rivulo Lubniz usque ad rivum Velik). Poleg župnijske cerkve sv. Lovrenca je sčasoma nastalo tudi več kapelic; tako kapela sv. Križa v trgu in kapela sv. Radegunde za trgom sv. Lovrenca in kapela sv. Štefana ondi, kder zdaj stoji župnijska cerkev Matere božje v Puščavi. **)

2. Cerkev Device Marije v Puščavi.

Župnijska cerkev v Puščavi stoji na majhnem polotoku, katerega dela Radolna tako, da od treh strani cerkev obdaja in le majhen prostor okoli cerkve pušča; ob času večje vode pa je še ta pro-

---

*) Grof Engelbert je med drugimi St. Paulskemu samostanu daroval „in marchia trans siluam uineas duas ultra trauum uillam Ruaste et heremum huic contiguam Radimlac dictam, ubi etiam fratres aliquot Christo militaturos se uiuento instituit.“ Cod. trad. mon. s. Pauli.

**) Č. g. Ignacij Orožen pišejo o Devici Mariji v Puščavi v svoji knjigi: „Das Bisthum und die Diöcese Lavant I. Theil. pag. 417—436.“ Od ondot se je tu marsikaj porabilo.

stor v nevarnosti ter je s kamenjem obzidan, da ga voda ne podkopa.

Cerkev je postavil št. Paulski opat Hieronim Markstaller na mestu, kder je bojda poprej stala kapela sv. Štefana, katero je bila voda podkopala in porušila. Kakor nam ljudska pripovedka poroča, je opata Hieronima protin hudo vil in zavoljo tega se je zaobljubil Materi božji cerkev postaviti, če mu izprosi ozdravljenja. To se je zgodilo, ali ker je opat odlagal svojo obljubo izpolniti, prijel ga je protin še hujše in na to se je opat urno lotil zidanja. Toda od njega postavljena cerkev ni bila tako velika, kakoršna je zdaj: tako je prvotno cerkev še le njegov drugi naslednik opat Filip Rottenhäusler l. 1672. predelal in povečal.

V katerem letu da je opat Hieronim začel cerkev v Puščavi zidati in v katerem letu jo je dokončal, to se ne da na tanko določiti, ker so si poročila o tem navskriž. Na spominskem kamnu vzidanem zvonaj za velikim altarjem*) je zaznamovano leto 1627, na drugem kamnu**) vzidanem v cerkvi poleg altarja sv. Jožefa pa leto 1622, in v urbaru Falske grajščine leto 1628, v katerem bi bila cerkev pozidana. Mogoče je, da je na kamnu v cerkvi za desetkama V iz pozabljivosti izostala; in tedaj bi bil opat Hieronim cerkev začel zidati 1627 in jo zgotovil 1628. Dne 4. sušca 1637 je namenil opat Hieronim to cerkev in njene altarje blagosloviti in je imel že zato doveljenje od Oglejskega očaka, ali med tem je zbolel in 30. avg.

---

*) Napis se glasi: Deo Trino et Uni BB. Virgini Matri Mariae Auxiliatrici Hieronymus Abbas S. Pauli F. Anno Dni. MDCXXVII.

**) Ta napis se glasi: D, T. O. M. Virgini Deiparae Mariae ecclesiam hanc Rdm. D. D. Hieronymus Abbas Ord S. Benedicti ad S. Paulum in hoc sibi divinitus indigitato loco Ann. MDCXXII. fundavit. Rssm. DD. Philippus ejusdem monasterii Abbas fundit. a se ampliata in hanc formam reaedificavit A. MDCLXXII.

1638 umrl. Tako je tistokrat blagoslovljenje cerkve bilo odloženo. Falski urbar poroča, da je poznej 28. aprila 1641 cerkev in tri altarje blagoslovil ljubljanski namestni škof Mihael pl. Cumberg.

Cerkev Matere božje v Puščavi je bila lastnina št. Paulskega samostana ter so vsi jeni dohodki dohajali št. Paulskim, ki so pa nasproti morali za vse jene potrebe skrbeti. Ko so za cesarja Jožefa II. z drugimi samostani tudi št. Paulskega zatrli, postala je ta cerkev samostalna, ker so tukaj 1786 osnovali posebno lokalijo ali kuracijo.

V sedanji podobi, kakor jo je predelal in povečšal opat Filip I. 1672. je ta cerkev veličastna bazilika, katero dve vrsti po 5 štirioglatih stebrov delite v 3 ladje; med ladjami in presbiterijem pa še stoji poprečnem ena ladija, ki daje celi stavbi podobo križa. Ladije so dolge po 16° ali 30.34 m., presbiterij pa 8° ali 15.17 m. in široka je cerkev 8° ali 15.17 m.

Veliki altar Device Marije naše pomočnice je bogato obložen in ima lep kronan kip Matere božje in posebno lep izrezljan antependij. Razun prednjega altarja so v cerkvi še štirje stranski altarji, in sicer na evangeljski strani konci stranske ladije altar sv. Križa, zdaj ob enem misijonski križ, na drugi strani pa altar sv. Jožefa. V kapelah je na severni strani Roženkranski altar, proti jugu pa altar sv. Benedikta. Altarne podobe na zadnjih treh altarjih so mojsterska dela velike vrednosti.

Nad obema stranskima ladjama so visoke galerije, ki so pa le ob shodih odprte. Na evangeljski strani presbiterja je prostorna zakristija, na drugi strani pa zvonik; nad zakristijo in pri vhodu v zvonik še sta zasebna oratorija. Orgle na pevskem koru so velikosti cerkve primerne in če tudi stare, še precej dobre. Leta 1821 so bile

čisto ponovljene, l. 1851 pa so se jim oskrbeli novi mehovi in nekateri drugi popravki.

V zvoniku je majhna ura in za sedanje razmere trije res premali zvonovi, ki vsi vkup tehtajo okoli 19 centov. Veliki zvon ima napis: „Gossen Anno 1672 Adam Rostaucher zu Graz“. Na srednjem je napis: „Gossen mich 1671 Adam Rostaucher zu Graz“, in na malem je zraven benediktinskega križa napis: „Martinus Feltl hat mich gossen in Graz 1770.“ Skrbi in trudu sedanjega gospoda župnika se je posrečilo najti dobrotnikov, ki bodo zložili potrebnih denarjev, da se omisli še veliki četrti zvon, ki bo se zlagal s sedanjimi tremi.

Cerkvena sprava in oprava je snažna in dostojna tudi za romarsko cerkev. Zlasti pa je tu omeniti lep starinski kelih z napisom: „Rosina Susana Gräfin zu Tatenpach, geborne Freyin von Tribeneck Gott und Mariae zu Ehren“; potem kardinica darovana od opata Hieronima z napisom: „Hieronymus abbas S. Pauli vallis Lavantinae Anno D. 1621“, in naposled stara srebrna podoba Matere božje za pacifikale.

Pod cerkvijo se nahaja rakev, v kateri je več benediktincev pokopanih; na eni trugi je videti letnica 1771.

Lega cerkve je precej globoka, tako da so cesta, farovž in šola precej više. Zunanja podoba cerkve je priprosta, zvonik ni posebno visok, prednja stran ali fačada pa je ozaljšana le z nekaterimi okencami in z malano podobo Matere božje. Na južni strani je pri cerkvi studenec med dvema lipicama.

3. Podružnici sv. Ane in sv. Nikolaja.

Župnijska cerkev v Puščavi ima dve podružnici, namreč nekoliko stopinj od cerkve na pri-

jaznem bribčeku je kapela sv. Ane in v Faalski grajščini kapela sv. Nikolaja.

a) Kapela sv. Ane stoji na severni strani farne cerkve na jeziku med Radolno in Rečico, ki se tukaj stekate. Čisto priprosta kapela je postavljena l. 1659, kakor kaže letnica nad vratmi in nam svedočijo listine, vsled katerih je opat Pavel oglejskega očaka prosil, da bi smel pri naši ljubi Gospej v Puščavi zidati kapelo na čast sv. materi Ani, kar mu je očeak dovolil dne 2. avgusta 1658. *)

Za časa Jožefa II. je prišla zapoved, to kapelo zapreti in podreti. Puščavske žene so se sicer močno za njo potegnile in hodile Hočkega dekana prosit, naj se njej prizanese, pa so bile bojda osorno odpravljene. Kapela sv. Ane je bila potem na dražbi prodana št. Lovrenskemu tržanu Jakše tu za 30 fl., ki pa jo je občini daroval. Tako je bila ohranjena na veselje Puščavčanom, ki jo imajo še zdaj v veliki časti. Na god sv. Ane še zdaj pride mnogo ljudi tudi iz tujih far semkaj na božjo pot. Leta 1864 je bila vsa kapela ponovljena: oskrbeli so jej nov tlak in nova vrata, altar pa so z nova pozlatili; leta 1867. je dobila tudi nove orgle, katere je baron Kettenburg iz grajske kapele sem daroval.

b) Kapela sv. Nikolaja v Faalski grajščini. Bržkone je bila že v starem Faalskem gradu, ki je bil 1407 porušen, kapela sv. Nikolaja. Gotovo je, da so takoj iz začetka, ko so sedanji Faalski grad pozidali, naredili v njem tudi precej veliko kapelo sv. Nikolaja. Namestni škof ljubljanski Mihal pl. Cumberg so v tej kapeli 28. aprila 1641, potem, ko so bili Puščavsko cerkev blagoslovili, po obedu zakrament sv. birme delili.

---

*) V št. Paulski listini beremo: „Patriarcha Aquilejensis concedit, ut Abbas Paulus primum lapidem ad Beatae Annae Sacellum ponat et illum benedicat“.

Poznej je bila precej zapuščena, pa baron Kettenburg jo je ponovil in jej z odlokom od 27. sept. 1860 in 10. dec. 1865 od lavantinskega škofijstva izprosil dovoljenje, da sme se v njej meševati. Sedanji posestnik grof J. Zabeo skrbi, da se vsako nedeljo tu obhaja božja služba.

4. Farovž in šola.

Pri cerkvi Matere božje v Puščavi se nahajata le dva hrama, namreč unstran potoka Gattijeva ali Tacerjeva hiša in nasproti velikim vratam nad cesto snažno novo poslopje z nadstropjem, v katerem je pod eno streho farovž in šola.

Vhod v farovž je od južne strani. Župnik imajo za svojo porabo pri tleh potrebni kleti in v prvem nadstropji razun kuhinje in sobe za družino svoje stanovanje s tremi sobami. V šolo je vhod sredi poslopja, v katerem je na severni strani stanovanje za nadučitelja in podučitelja in sobi za dva razreda. Šolo obiskuje okoli 120 otrok.

To poslopje je bilo l. 1852 pogorelo in se je v sedanji podobi še le l. 1858 zopet postavilo. Novo gospodarsko poslopje župnikovo pa je bilo postavljeno l. 1872.

K farovžu dohajajo 3 plugi in 1516⁰ zemljišča, ki pa je precej pusto in kamenito in večji-del tudi jako strmo, da se more le za kopanje, pašnike in šumo rabiti. Ker od tega posestva župnik ne morejo živeti, dobivajo večjidel svojih dohodkov iz verskega zaklada. Že od davnega časa dobivajo tudi župniki od Karničnikove žage po 300 krajnikov za drva.

V farnem uradu so shranjene matične knjige, ki segajo nazaj do časa, ko je tu postala samostojna kuracija. Mrtvaške knjige so se začele pisati 7. decembra 1785, krstne 27. januarja 1786 in poročne knjige 6. februarja 1786.

5. Župnija ali fara Device Marije v Puščavi.

Kakor je bilo že omenjeno, obstoji samostalna župnija Device Marije v Puščavi še le od leta 1786. Takrat so namreč po celem cesarstvu faram bolj primerne meje odločevali in ker so okoliščine zahtevale, tudi samostalno kuracijo pri Devici Mariji v Puščavi ustanovili ter njej odločili iz fare sv. Lovrenca: Route (Gereuth) in Činžat (Zinsat) s 65 hišami, kamor zdaj dohajata tudi kolodvora Faalski in št. Lovrenški s 6 čuvajskimi hišicami; od Kumena 26 hiš, od Rotenberga Device Marijo v Puščavi, Krnico in Črni vrh s 19 hišami s čuvajsko hišico in od trga sv. Lovrenca 14 hiš.

V tem obsegu meji Puščavska fara na fare sv. Lovrenca, sv. Ožbalda, Selnico in Ruše ter spada pod dekanijo Mariborsko na desnem pobrežji Drave. Patron je štajerski verski zaklad.

Po politični uredbi dohaja Puščavska župnija pod okrajno glavarstvo Mariborsko, pod okrajno sodnijo Mariborsko na desnem pobrežji in k občinam Rotenberg, sv. Lovrenc, Kumen in Činžat.

Kraj je po celi župniji gorat in prebivalci, katerih je 1190 duš, prebivajo raztreseni visoko po hribih. Kakor že kraj nanese, so prebivalci trdnega značaja, pošteni in precej premožni, večjidel se pečajo s trgovino z lesom. V verskem obziru so odločni katoličani, v narodnem obziru pa še se le v zadnjem času začenjajo zavedati, dasiravno še iz sosednega st. Lovrenca veje precej nasprotni veter.

Po smrti selijo se na svoje farno pokopališče, katero imajo za hribom sv. Ane v mirnem kraju. Bog daj ondi vsem večni mir in pokoj in večna luč jim naj sveti.

6. Božja služba in božja pot v Puščavi.

Ustanovnik puščavske cerkve, opat Hieronim, je zapovedal v pravilih, katera je spisal za redovnike iz št. Pavelskega samostana, ki so na Faalski grajščini živeli, da mora vikar ali duhovni oča v Faalu imeti skrb za Puščavsko cerkev in da naj redovniki na Faali večkrat tje grejo in ondi sveto mešo berejo. S prva tedaj pri cerkvi v Puščavi ni bilo duhovnika, ampak benediktinci na Faali so hodili tje meševat. Ker pa je sčasoma v Puščavo prihajalo vedno več pobožnih kristjanov, ki bi radi ondi svojo pobožnost opravili, morali so benediktinci duhovnika tje postaviti, ki je meševal in spovedoval, sicer pa bil v cerkvenih zadevah podložen župniku pri sv. Lovrencu. Tak voditelj puščavske cerkve je imel naslov: Praeses ecclesiae B. M. V. in Eremo (prednik cerkve D. M. v Puščavi).

Božja pot k Devici Mariji v Puščavo se je pobožnim Slovincem tako prikupila, da jih je leto za letom več prihajalo in po poročilu P. Janeza Pruggerja je prišlo enkrat 13 procesij. To je bil menda glavni vzrok, da je opat Filip 1672 cerkev dal predelati in povejšati. Ko je bila 1786 tukaj ustanovljena lokalija s samostojnim dušnim pastirjem, božja pot ni sicer prenehala, ali ker edini dušni pastir niso mogli vsem romarjem postreči, so nekateri shodi se opustili, nekateri pa razun glavnega shoda v nedeljo po Veliki meši ali Gospojnici so bili manj obiskovani. Glavni shod je bil že od začetka v nedeljo po Veliki meši; za ta dan so papež Urban VIII. dovolili romarjem popolnoma odpustke in božja služba se je vselej posebno slovesno obhajala *). Leta 1641, ko je bila

---

*) Faalski arhiv o tem poroča: „Das fürnembste Pratrocinium vnd Khürchtage ist am Suntage nach v. l. Frauen himelfarth, an wellichen tage Papst Urbanus VIII.

cerkev blagoslovljena, vpeljal je opat Pavel po nekem Ptujskem dominikanu bratovščino sv. Roženkranca *), v katero se je dalo veliko ljudi vpisati, in kakor se vidi iz pisma, katerega je P. Placidus Haller pisal iz Faala opatu Pavlu l. 1652, je bila tudi poznej bratovščina sladkega imena Jezusovega vpeljana**). Iz tistega pisma tudi vemo, da so bili 1652 postavljeni kamneni križi ob poti v Faal, ki še zdaj stojijo. Tudi bratovščina živega roženkranca še je zdaj veliko obrajtana, nasproti pa o bratovščini sladkega imena Jezusovega ni več nobenega sledu.

Razun nedelje po Veliki meši, ko še zdaj pride vsako leto največ romarjev, so najbolj obiskovani shodi na Matijevo, na Jožefovo, v praznik Marijinega oznanenja. v god Marije sedem žalosti, Dominica cantate, t. je 4. nedeljo po Veliki noči kot obletnico posvečevanja cerkve, v nedeljo po Te-

---

vollkohen Ablass gegeben hat vnd würt der Gotsdienst an selben tag gar solemniter durch herrn Prälaten vnd Geistlichen mit ainer gesungnen Vöesper, 3 Ambter vnd 2, 3 oder 4 Predigten gehalten.“

*) Eodem anno hat hochgemelter Herr Praelath die Congregation St. Rosarii solemniter durch einen Dominikaner von Pötau in altari ss. confessorum Benedicti, Dominici etc. ad sinistram partem ingressus ecclesiae instituiren lassen, da sy dan auch ein grosse Menge vnder dem volkh einschreiben lassen.“ Faalski urbar.

***) „Weillen auch Herr Kuchelmeister ein Jesu Bild (Statue) zu der Bruderschaft des hl. Namens Jesus um 4 fl. hat lassen machen vnd herabgeschickt, also bitt ich Ihr Gnaden, die wollen darzue auch ein Sessel machen lassen, damit man solliches mit sambt vnser Frauen möchte zu Gedachtnuss bei der Bruederschaft vnd mehrerer Andacht der Brueder vnd Kirchfatter vmbgetragen, solliches Bild habe ich schon fassen vnd beklaiden lassen, gehet demselben chündlein an jetzo nicht mer ab, als ein chrös vnd ein Barocka, welches die Frau Pflegerin wol machen khünnte, vnd wan sye khein Haar derzue hette, wollte ich Ihre von der Kirch aufgeopfertes Jungfrau Haar schon etwas hinauff schicken.“

lovem, na Anino in v nedeljo po Aninem, v praznik Velike gospojnice in praznik Marijinega rojstva. Da so nekateri drugi shodi čisto nehali in da so nekateri izmed tu navedenih manj obiskovani, temu je glavni vzrok, da edini duhovnik ne more vsem romarjem postreči, bližnjih duhovnikov pa tudi ne more vselej dobiti toliko, kolikor bi bilo potrebno. V praznik Marijinega vnebovzjetja in skoz celo osmino dobijo romarji v Puščavski cerkvi popolnoma odpustke, katere so sv. oče Pij IX. l. 1868 podelili. V ta praznik in naslednjo nedeljo pa jih pride tudi vsako leto največ od zelo oddaljenih krajev; skoro vsako leto pridejo iz Savinjske in Škalske doline in s Koroškega in bližnjega nemškega Štajerskega.

7. Dušni pastirji v Puščavi.

Izmed vikarjev, ki so s Faala Puščavsko cerkev oskrbovali, so nam znani ti-le:

P. Pavel Memminger od l. 1630, poznej je bil župnik pri sv. Lovrencu in opat v St. Paulu.

P. Tomaž Haigele, rojen na Bavarskem je bil od 1630—1632 nadzornik novincev in učitelj muzike v Faalu, in 1633 so mu izročili skrb za Puščavsko cerkev.

P. Avguštín Storch, rojen v Mariboru, je bil 1651 postavljen za oskrbnika Faalske grajščine in za vikarja Matere božje v Puščavi.

Praesides ali predniki v Puščavi so bili: P. Virgilius Pöckl 1715—1720. P. Odo Rohrbach 1727—1738. P. Mihael Steinperger 1741—1754, P. Engelbert 1755—1761. P. Amandus Köffel 1761, P. Modestus Silbernagel 1763—1775, P. Berthold Vogel 1779—1786. S tem so ob enem tu pastirovali benediktinci: P. Pavel Knapič, P. Modestus

Silbernagel, P. Schmid in Štefan Lukežič. —

L. 1786 vstanovljeno samostalno kuracijo je prvi administriral P. Berthold Vogl, ki pa je že tisto leto odšel za župnika k sv. Lovrencu; potem P. Pavel Knapič, ki pa je že 1788 tukaj umrl. Za njimi so sledili kot kurati:

Weiss Luka od 25. maja 1787 do 26. dec. 1798; potem je šel za kurata k sv. Madgaleni pri Mariboru, kder je 72 let star vmrl 11. julija 1809.

Karničnik Janez od 5. junija 1799 do 5. maja 1802; potem je prišel za župnika v Selnico.

Rošker Filip od 1802 do 3. marcija 1807 potem župnik v Framu.

Jaklevič Janez od 2. maja 1809. do 3. sept. 1810. Poznej je bil župnik na Remšniku in pri sv. Martinu pod Vurbergom. Za Jaklevičem sta bila v Puščavi provizorja Urban Abraham 1810—1812 in Martin Papež 1812—1814.

Drozg Juri od 15. januarja 1814 do 24. sept. 1816. Kot vpokojen kurat Spielfeldski je živel pri št. Ilji v Slov. goricah in napisal kratko kroniko kuracije D. M. v Puščavi.

Žigert Vido, najprej provizor, potem kurat od 10. nov. 1816 do konca avgusta 1825.

Škof Juri od 1. sept. 1825 do 15. novem. 1861. Umrl je kot vpokojen zlatomešnik v Selnici 20. avg. 1868.

Ciringer Jernej od 15. nov. 1861 do 29. oktobra 1866. Poznej je bil župnik v Žusemu, zdaj pa živi v pokoji v Račji.

Potočnik Lovro od 30. dec. 1866 do 4. oktobra 1874. Za Potočnika je bila kuracija D. M. v Puščavi povzdignena v župnijo l. 1874.

Vraz Jožef provizor od 4. okt. do 13. dec. 1874 in potem župnik do 3. novembra 1877.

Sorglechner Jožef, roj. v Celji 2. jan. 1836, posvečen 1. junija 1859, je bil tukaj najprej provizor do 30. jan. 1878 in potem župnik.

8. Imenitniše dogodbe v župniji Device Marije Puščavi.

Najstarši sled o Puščavi najdemo v listini, napisani okoli l. 1091. v kateri se naštevajo posestva, katera je grof Engelbert Sponheimski daroval samostanu v Šent-Paulu. Med drugim je namreč daroval tudi „heremum Radimlac dictam“. Puščava se razume tu v širjem pomenu ter znači celi kraj, ki je spadal pod Faalsko grajščino. Da je v tej skoro 800 letdolgi dobi tudi ta kraj marsikaj doživel, to je gotovo, dasiravno nam je v pismih malo ohranjena, in dasiravno še to, kar je pisanega ohranjeno, velja večjidel o župniji sv. Lovrenca v Puščavi, ker župnije Device Marije v Puščavi še takrat ni bilo.

Tako poroča opat Hieronim, ustanovnik Puščavske cerkve, da so Ogri, Turci in drugi sovražniki krščanskega imena te kraje napadali in da je vsled teh napadov moral prenehati samostan pri sv. Lovrencu v Puščavi, katerega je bil grof Engelbert ustanovil. *) Pod opatom Luitoldom (1248 do 1258) so ta kraj napadali ter tukaj ropali gospodje Vuzeniški in Lembaški in poznej l. 1407. je silni Oton Pergauer stari grad Faalski in celo Puščavsko okolico požgal in razdjal. O tem se bere v Faalskem urbaru: „Im Jahre 1407 vnder Abbt Ulrich ist dise herrschafft mit sambt den vnderthanen durch Otto Pergauer feintetiger weiss verhört vnd verdörbt worden, Schloss Fahl, vrfahr Claussen, Ambthof, Khürchen vnd Marekth St.

---

*) „Incursione autem Ungarorum et Turcarum et aliorum hostium christiani nominis desiit monasterium indeque successu temporis Abbaes sibi Palatium abbatiale erexerunt. V št. Paulskem zborniku.

Lorenzen Eingenomben, gestirmt vnd verbrennt, welliche alssdann durch bemelten Abbt eingenomben vnd zum Gottshauss khomen, wellicher gleichwol den grossen Schaden leiden und gedulden müssen.“ Ta Pergauer je bil bržkone oskrbnik celjskih grofov v Muti.

Leta 1628 je bila pozidana cerkev Device Marije v Puščavi.

L. 1641. dominica cantate, to je bilo 28. apr. je bila Puščavska cerkev s tremi altarji blagoslovljena in tistega leta je bila Roženkranska bratovščina vpeljana.

L. 1652. so bili postavljeni kamenati križi ob poti v Fal.

L. 1672. je bila Puščavska cerkev od opata Filipa vsa predelana in povečšana.

L. 1680. je bila v Puščavi človeška kuga; v fari sv. Lovrenca je umrlo 382 ljudi.

L. 1786. je nastala pri Devici Mariji v Puščavi samostalna lokalija.

L. 1814. je bila tukaj strašna povodenj. Prišlo je toliko vode, da je vse žage podrta in pri njih cerkvenih vratih noter, pri drugih pa vun tekla. Cerkveni stoli so plavali po cerkvi in ko je voda odtekla, so v cerkvi dve postrvi vjeli. Pri kapeli sv. Benedikta je bil cerkveni zid po vodi jako poškodovan.

L. 1815 je bil zvonik z nova pokrit in cerkvena streha popravljena.

L. 1850. Za prednjim altarjem je zaobljubna podoba z napisom: „Ignatz Golob aus Maria in der Wüste gebürtig war im Jahre 1850 von einer Todeskrankheit durch Verlobung wunderbar gerettet“. —

L. 1852. je pogorel stari farovž.

L. 1858. je bil dodelan novi farovž in šola.

L. 1862. so bila napravljena velika cerkvena vrata s podoboma Device Marije in sv. Jožefa. O

veliki meši je daroval Jožef Lambrecht, p. d. Trnek, veliki svečnik.

L. 1864. je bil izkopan studenec pri cerkvi.

L. 1868. je sklenilo cerkveno predstojništvo veliki altar Marije pomočnice ponoviti. V ta namen so dušni pastir naredili prošnjo za milodare do vseh dobrotnikov in vseh čestilcev Device Marije, ter so toliko nabrali, da so do velike meše altar in cerkev ponovili. To leto so Pij IX. z nova dovolili za Puščavsko cerkev popolnoma odpustkov, ki se zamorejo dobiti v praznik Marijinega vnebovzvetja in skoz celo osmino.

L. 1870. so se galerije nad stranskima ladji-ma obokale; prej so imele leseni strop.

L. 1871. dne 11. avgusta je bila vsled velike vode v Puščavi strašna noč. Ob mraku je začelo bliskati in grometi in ko se na Pohorji oblaki pretrgajo, je okoli $\frac{1}{2}$ 10. uri po noči Radolna tako narastla, da je voda prestopila bregove, podirala jezove, žage, žlebe in mostove ter poplavela vse njive in travnike. Pred farovžem je voda odtrgala obzidano pobrežje in velik kos ceste. Farovžki hlevi so bili v taki nevarnosti, da se je morala živina v temni noči iz hlevov spraviti. Pri Cuzelni so bili ljudje celo noč v smrtni nevarnosti. Voda je veliko kamenja, brun in drv naprej valila, kar je delalo toliko bruma in ropota, kakor da bi bilo vedno gromelo. Po polnoči je začela voda padati, drugi den pa so po cesti mrtve ribe ležale.

L. 1872. je bilo novo farovžko gospodarsko poslopje postavljeno.

L. 1874. Z odlokom visokega c. k. namestništva v Gradci dne 15. julija št. 7819 in z odpisom prečastitega knezoškofijstva v Mariboru dne 29. julija št. 1593 je bila kuracija D. Marije v Puščavi v faro povzdignena.

L. 1875. je bila pri studenci k prvi l. 1871 zasajeni lipici druga posajena.

L. 1878. so imeli na belo nedeljo otroci tukaj prvokrat slovesno prvo sv. obhajilo. To leto je bil tudi farovž od znotraj in zunaj ves ponovljen. Dne 10. oktobra je bila skoro tako velika voda, kakor leta 1871.

L. 1879. so se tukaj začele šmarijnice obhajati. Čč. oo. jezuita Doljak in Lempel sta imela od 30. nov. do 9. dec. sv. misijon, katerega se je ljudstvo obilno vdeleževalo.

L. 1880 dne 30. avgusta so prišli k Materi božji v Puščavo kardinal Ludovik Jakobini, papežev poslanik na Dunaji, ki so bili se pripeljali obiskovat rodovine grofa Zabeo-ve v Faali. Prevzvišeni gosp. so si vse na tenko ogledali in v spomin pustili v farovži svoj lastnoročni podpis.

9. Faalska grajščina.

V fari Puščavski in v občini Činžat stoji kraj Drave na trdnej pečini grad Faal z obširnimi velikimi poslopji. H gradu dobaja 3940 oralov (2265·500 hkt.) zemljišča, največ šume. Stari grad Faal, katerega je Oton Pergauer l. 1407 razdjal, stal je malo više na hribčku ravno nad železniško postajo; prostor še se zdaj dobro pozna. Z gradom vred je takrat Oton Pergauer tudi brod in neko trdnjavo porušil. Poznej pozidani grad, ki še zdaj stoji, je manjši od prejšnjega in v Faalskem urbaru je tako popisano: „Es hält in sich drey schöne Stuben, drey grosse Khämer, ein Saal, zween Kheler, gewölbte Kuchel vnd Khuchelgewölb, gesinnt Stuben vnd dann ein zimblich grosse Capell zu St. Niclas.“ Ta kapela je bila potem tako zapuščena, da se ni moglo v nji meševati; še le prejšnji posestnik baron Kettenburg jo je ponovil in sprosil dovoljenja, da se sme sv. meša v njej brati. Ime Faal držijo nekateri za nemško, vzeto od slapov v Dravi, ki tukaj res naglo teče in je nekdam, dokler niso bile pečine odpravljene, tudi nevarne slape

delala. Zato so plavičarji navadno nekdam blago više grada odložili in ga spet niže grada naložili. V začetku tega stoletja pa so nevarne pečine odstranili.

Ravno pod gradom je železniška postaja, eno miljo od Ruš in pol milje od sv. Lovrenca oddaljena. Proti Rušam gre železnica skoz 666 šolnjev dolg predor in potem črez 156 šolnjev dolg most. Prvi posestniki Faala so bili bojda „die von der Fall“ tudi „Gfällner“ ali „von Gevelle“ imenovani. V 13. in 14. stoletju se ta imena večkrat nahajajo. Kedaj in kako pa je prišla grajščina v posest benediktinskega samostana v št. Paulu, nam ni znano. Gotovo je dohajala že samostanu v št. Paulu za opata Jakob Pachler-ja, ker je temu bilo naročeno grad in trdnjavo zarad turških napadov spet vtrditi. Vsled tega se je grajščina jako zadolžila in da bi se dolgovi poplačali, moral jo je opat Jakob Luki Zackl-u g. Wiltuškemu za 6000 fl. zastaviti. Opat Vincencij Lechner je dal 1589 to grajščino zapisati na svojega brata Miklauža Lechnerja, ki je imel za ženo neko Suzano rojeno Prügl, in še le opat Hieronim (1616 do 1638) jo je po dolgi pravdi rodbini Lechnerjevi iztrgal in spet samostanu pridobil. Hieronim je potem dal grajščino oskrbovati od redovnikov, ki so morali skupno živeti po pravilih od opata Hieronima spisanih.*)

Vsled teh pravil so imeli redovniki v Faali čas in opravila na tenko razdeljena, kakor v samostanu. Po leti so morali vstajati ob 5. po zimi ob 6. uri. Ob $\frac{1}{2}$ 11 je bil obed, $\frac{1}{2}$ 6 večerja in ob $\frac{1}{2}$ 8 večerna molitev s premišljevanjem vesti in potem počitek. Zjutraj so morali sv. mešo odslužiti, potem duhovne molitve opraviti in kaj

---

*) Zapopadek teh pravil z napisom: „Saepimentum monasticum oeconomicum faalense pro fratribus in Dominio Faal commorantibus“ glej Orožen: Das Bisthum und die Diocese Lavant pag 428—431.

premišljevati in se učiti. Po poldne pa so imeli bolj prosti čas za razvedrevanje; v tem času so se bavili z ribarstvom ali vrtnarstvom ali tudi z lovom. Slovenščine so se morali vsi učiti, da so mogli ljudi razumeti in se ž njimi pogovarjati.*) Oskrbniku je bila posebna skrb priporočena za orožnico, v kateri bi naj vse bilo v redu; topi naj bi bili pod streho, da jih dež ne poškoduje, samo pri vходу naj so zmiraj 4 ali 6 za kinč in obrambo. Velikih topov ne sme pustiti sprožiti, razun na sveto noč in veliko noč. Če pa opat pridejo, slobodno jih 6 sprožiti veli, da podložni vejo, da so opat tu, ter se lahko pritožiti pridejo.

Oskrbnik (oeconomus) je vodil in nadzoroval gospodarstvo, duhovno skrb čez redovnike in podložne pa je imel vikarij; on je imel tudi nadzorstvo čez cerkev Device Marije v Puščavi.**)

Št. Paulski so imeli Faal do l. 1782, in zraven še Lembach in veliko goric v Lembachu in nad Kamnico. Ko pa so omenjenega leta samostan v št. Paulu razpustili, postala je Faalska grajščina državno posestvo do 1820; tega leta jo je kupil Martin Liebman, potem na Bavarskem v plemeniški stan povzdignen s priimkom baron Rast.

L. 1830. je bil baron Rast čez Dravo sezidal most, ki je bil bojda najlepši v deželi, pa že 1836 ga je Drava odnesla. Od potlej se na barnu čez Dravo vozijo. Za baronom Rastom je bil posestnik Faala baron Kettenburg in zdaj ga ima grof Janez Zabeo.

---

*) „Omnes patres ibi habitantes maxime laborent, ut idioma scilavonicum addiscant, ut cum familia et subditis possint loqui et eos audire“. Saepimentum §. 6.

***) „ut apud B. M. V. Adjutricem saepe etiam a fratribus sacra legantur et sacer locus visitetur, supplicationes eo crebro instituantur, devotio angeatur, maximo laborabit.“ Saepimentum §. 19.